GENDAŞ

ildeniz kurtulan

BU HOCA BAŞKA HOCA

BU HOCA BAŞKA HOCA

İldeniz Kurtulan

GENDAŞ A.Ş.
Tel: 527 10 20 - 520 82 12 - İST

Resimleyen: Hilal Öztürk
Baskı: Sema Matbaacılık

SUNU

"Ben babamdan ileri, doğacak çocuğumdan geriyim."
Hz. Ali

SEVGİLİ ÇOCUKLAR

Siz hiç insan gibi sandalyede oturan köpek gördünüz mü? Görmüşsünüzdür. Siz hiç insan gibi bisiklete binen ayı gördünüz mü? Görmüşsünüzdür. Ağaçtan değnekle meyve toplayan maymun? Görmüşsünüzdür.

Pekiyi ya insan gibi kitap okuyan ve okuduğunu anlayan kedi gördünüz mü dersem? Hiç biriniz gördük diyebilir misiniz? Hayır diyemezsiniz. Neden, okumak ve anlamak insana özgü bir niteliktir de ondan.

Okumanın önemini biliyoruz. Ama okuyacağımız şeyi seçmenin önemini biliyor muyuz? Sevgili çocuklar, neyi okuyacağımızı bilmek, yani seçmek okumaktan da önemlidir. Çünkü insan ömrü her şeyi okumaya yetmez.

Seçmenin güçlüğünü bildiğimiz için, sizler için bu güçlüğü göze aldık. Oldukça titiz bir çabayla elinizdeki diziyi hazırladık. Bilgiyi, pedegojik düzeyi, dilde arılığı tüm gözönünde bulundurduk. Sonunda özellikle çocuk yazınında da yetkin otuz yazarımızı bir araya getirdik. Daha doğrusu sizlere ulaşmalarına yardımcı olduk.

SEVGİLİ ÇOCUKLAR, yargı sizin. Elinizdeki kitabı okuyunca bizi onaylayan ışıltıyı gözlerinizde şimdiden görüyor gibiyiz. Haydi nice kitaplara, nice okumalara...

HASAN KIYAFET

BU HOCA BAŞKA HOCA

Hoca'nın karısı sordu,

"Ne gürültüsüydü dışardaki?"

Hoca yanıtlamadı karısını. Çok öfkeliydi; öfkeliyken yanına yaklaşılmazdı..

Karısı sorusunu yineledi,

"Sana soruyorum herif, ne oluyor dışarda? Neyin kavgası var?"

"Hiç, ne olsun? Kör müsün, görmüyor musun? Sokaktaki kavga benim yorganım üzerineydi. Yorgan gitti kavga bitti."

Hoca'nın karısı önce üzüldü, sonra yorganın yitim üzgüsü bir yana, hocanın safdilliğine acı acı güldü. Bu gülüş yılan gibi soktu Hoca'yı. Gık demedi, oturdu, sindi odanın bir köşesine, tanyeri ağarıncaya dek kımıldamadı yerinden... Düşündü durdu.

Sabahın horozu, güneşin doğuşunu bağıra çağıra müjdelerken, o hala düşünüyordu. Her yönden düşünüyordu, her şeyi düşünüyordu, her işi... Bugüne dek yaptıklarını, söylediklerini, duyduklarını.

Bir ara,

"Belki, gerçekten de sokaktaki kavga benim yorganım üzerineydi," dedi ve güldü.

Bir ömür boyu, her gün diz boyu olay, her gün gürültü, patırtı gelir Hoca'ya dayanır, ve Hoca usturuplu yorumlar yapar, ama olup bitenin nedenlerine hiç inmez olduğunu, işte o gece farketti.

Olaylara karşı-isterse bunlar acı ve üzücü olsun-, hep gülerek tepki göstermiş ve alaya almış.

Olacak gibi değil! Her olayın bir nedeni olmalı ve bunlar aranıp ele alınmalı. İşte bunu o gece farketti. Ve tüm geceyi bu düşünceyi olgunlaştırmak için harcadı. Sabah, aydınlık yayılınca, o sizin bildiğiniz nüktedan, şakacı, bıyık altından gülen, ne yaşamı ne de dünyayı ciddiye almayan Hoca değişmişti.

Oturdu, kendine söz verdi; çevresine başka bir gözle bakacaktı, bundan böyle, olayları inceleyecekti, üzerine düşünecekti.

"Bir saat düşünmek, bin ibadetten yeğdir."

Bu kuralı kimi kitaplarda okumamış mıydı?

Yazıklar olsun, bunca yıl neden uygulamamış? Yazıklar olsun!

Artık akıllanacaktı, ne ipe un serecek, ne de göle yoğurt mayası çalacak.

Ermişti Hoca. Büyük bir giz keşfetmişti.

"Yaşamda hiç bir rastlantısal olay yoktur ve dünyada olup bitenlerin birbirleriyle sıkı ilişkileri vardır."

Kent ahalisinin bir çoğu, kadın erkek, çoluk çocuk, Hoca'nın evinin önüne toplanmış, fiskoslaşıyorlardı. Başlarının üstünde biriken fısıltılar, ince bir sis gibi dalgalanıyor, dalgalanıyor, Hoca'nın odasının penceresine dek yükseliyordu.

Halk kaygılıydı, bir o kadar da tedirgin.

Olağanüstü bir olay gerçekleşmişti, ama kimse fazla bir şey bilmiyordu.

Bilinen şöyle:

"Eşkiyalar inmiş dağdan; büyük ormanın çevresindeki yeşil çayırlarda otlanan Sultan'ın koyun, kuzu sürüsünü çalıp götürmüşler."

Ama her kafadan başka bir ses çıkıyordu... Kimi,

"Bütün koyunların başını kesmişler," diyordu. Kimisi de,

Çobanları da eşek sudan gelinceye dek dövmüşler, ha... Köpekleri de öldürmüşler."

"Sonra bu köy senin bu köy benim, her girdikleri yerde, malı, davarı Allah yarattı demeyip kesmişler ve halkın elinde avucunda ne varsa yağmalamışlar..."

Bir iki görgü tanığı vardı. Onların anlattıkları, içler acısı;

"Ne sen sor, ne de ben anlatayım. Aklın dimağın durur. Tüylerin diken diken olur.

Şakilerde o ne boy, o ne bos... Her biri bir dev gibi, mübareklerin gözlerini kan bürümüş. Yüreklerinde bir damla merhamet yok..."

Sultan'ın gözü karardı öfkeden.

Kentte borular öttürüldü, çığırtkanlar,

"Ey ahali... Duyduk duymadık demeyin..." di-

ye halkı uyardılar.

"Sultan şakilerin kökünü kurutacak, çanlarına ot tıkayacak, derilerini yüzecek..."

Halk korkmuştu. Ama anlatılanlara da pek inanamıyordu. İşte bu yüzden, Hoca'nın evinin önüne toplanmışlardı. Hoca'ya danışacak ve nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini öğreneceklerdi.

Ne de olsa hocaydı Hoca. Bilgindi ve herkesin güvenini kazanmıştı. Görmüş geçirmiş, yaşamın soğuğunu, sıcağını tatmış, sayısız deneyimleri olmuş ve erdemler edinmişti; hiç bir kitapta olmayan.

"Söz Hoca'nın ağzından mı çıktı, işte o gerçeğin ta kendisidir."

Bir tek oydu olayları, nedenleriyle birlikte ele alan.

Korku tüm kenti bürümüştü.

Korku büyüktü.

Korku kış gibi soğuk ve çıplaktı.

Uzun boylu, geniş omuzlu bir adam yumrukladı, hocanın evinin kapısını.

Halk bir ağızdan bağırdı,

"Hoca!.."

"Sevecen Hoca, güzel Hoca!"

"Ses versene Hoca... Nerdesin?"

"Açsana kapını. Sana muhtacız, ocağına düştük."

Kapının ardından çıt yok.

Uzun boylu, geniş omuzlu adam, kapıyı bir kez daha yumrukladı, ve ardından bağırdı; daha sertçe. Sesi daha bir gürleşmişti.

Neden sonra kapının sürmesinin hırıltılı sesi duyuldu. Birileri ağır ağır ve isteksiz, kapıyı açmağa çalışıyordu.

Kalabalık sustu. Bu susuş öldüresiye derin ve acıydı.

Halkın merakı o anda sabırsızlığa dönüştü. Sabırsızlığın tedirginliği sessizliği tırmalıyordu.

Biri öksürdü.

Biri ayağının tabanını yere vurdu.

Biri parmağını çıtlattı.

Biri tek heceli bir ses çıkardı.

Biri dudağını ısırdı.

Biri de çubuğunu[1] soluk soluğa tüttürdü.

Hoca'nın karısı,

"Ne var?" diye sordu.

İhtiyar bir adam yanıtladı,

"Hoca'yı göreceğiz."

El arabasında patates-soğan satan Hoca'nın komşusu atıldı,

"Vacip bir işimiz var, kendisi evde mi?"

Hoca'nın karısı,

"Hayır, evde yok!" dedi.

Halkın arasında, tezgahının önüne çökmüş işkembe çorbası satan delikanlı, biraz bozuk ve umutsuz,

"Çok kötü," dedi. "N'olacak şimdi? Sonra hocanın karısına döndü,

"Nereye çıktı? Nerede bulluruz onu?" Hoca'nın karısı,

"Bilmiyorum! Benimle konuşuyor mu ki?... Nereye gittiğini nereden bileyim?"

İnsanlar birbirlerinin yüzüne baktılar, kendi ara-

larında konuşmaya koyuldular. Birden bir kahkaha, havai fişek gibi patladı, açıldı kalabalığın başının üstünde. Kahkahanın sahibi, kara çarşaflı bir kadın, Hoca'nın karısına baktı,

"Bacı," dedi. "Neden yalan söylersin? Ayıp değil mi? Hoca az önce bu kapıdan içeri girdi. Bak, şu iki gözümle gördüm. Gözlerim önüme aksın, eğer yalan söylüyorsam."

Utandı Hoca'nın karısı. İri ve aydınlık dolu gözlerinden utanç damladı. Göz kapakları ağırlaştı, çarşafıyla yüzünü kapattı; halk görmesin diye, ve çaresiz kaldı ne söyleyeceğini şaşırdı. Tam bu anda Hoca'nın odasının penceresi açıldı, Hoca'nın başı dışarı çıktı ve,

"Doğrudur," dedi. "Hoca evde değil. Bu evin iki kapısının olduğunu bilmiyor musunuz? Hoca ön kapıdan girmiş, arka kapıdan da çıkmış olacak."

Kara saçlı güleç gözlü minik bir delikanlı, lebu[1] yiyordu; gülerek söz aldı,

"Aman Hoca, ama matraksın ha... Neden yalan söylersin? Yalancı imansızdır. Sen Hoca değil misin?"

Herkes dönüp minik delikanlıya baktı; sevinçli ama huzursuzdu. Şeytan, gözlerinde gülüyordu sanki.

"Çocuk haklı vallahi, bu Hoca işte..."

"Sen Hoca'nın ta kendisisin!"

"Bizim Hoca'mız... Seni tanırız... Hem de iyi tanırız..."

Hoca,

"Haklısınız," dedi. "Ama ben de haklıyım, çün-

TAK
TAK

kü ben sizin bildiğiniz Hoca değilim artık. Hani şu aradığınız Hoca, size fıkralar anlatan, şakalaşan... O Hoca bir yıl önce, ya da bir ay önce, bilmiyorum işte bir süre önce öbür kapıdan çekti gitti..." Çorbacı,

"Ne zaman gitti?" diye sordu. Hoca,

"Bilmiyorum, ayımı günümü şaşırdım. Çocukların oyununa geldim. Testime bir avuç hurma çekirdeği atmışlar."

Aslında sevecen Hoca doğru söylüyordu. O gününün, ayının hesabını bir testiye attığı hurma çekirdeklerinin sayısıyla tutardı. Özellikle oruç tuttuğu Ramazan ayında. Şimdi yaramaz çocuklar bir avuç dolusu çekirdek atmışlar testinin içine, Hoca da hesabını şaşırmış.

Kalabalıktaki insanlar, birbirlerine şaşkın şaşkın baktılar. Hoca'nın tavrı ve tutumu değişmişti. Yumuşak başlı, sevimli ve şakacı değildi. Söyledikleri, bilinenlere oldukça aykırıydı. Kimisi Hoca'nın ne dediğini anlamadı, kimisi anlamak istemedi.

Kara çarşaflı kadın,

"O geceden beri," dedi. "Yorganını çaldırdığı geceden beri, üşütmüş olacak. Tabii ki kafasını..."

Çatma kaşlı bir kadın,

"Yazık oldu Hoca'ya." dedi.

Hoca'yı anlamış görünen yaşlı bir aydın kişi,

"Peki Hoca, şimdi ne yapmalı, dersin?" Hoca,

"Ne olmuş yani?" Yaşlı,

"Ne olduğunu bilmiyor musun?" Hoca,

"Siz neden kendiniz düşünmez de gelir bana sorarsınız?" Yaşlı,

"Bugüne dek hiç bir olay bizi düşündürmedi ki. Biz uslu insanlardık, basit insanlar, huzurlu bir yaşamımız vardı, kimseye bulaşmazdık, kimse de bize bulaşmazdı." Hoca,

"Evet, ama biraz düşünmeniz de gerekir. Yaşam sandığınız kadar basit değildi ve değildir." Çorbacı,

"Hoca," dedi. "Bugüne dek düşünmemizi gerektiren bir durumla karşı karşıya gelmemiştik ki." Hoca,

"Şimdi, öyle bir durumla karşı karşıyasınız işte. Benden size bir öğüt:

Yaşamınızda karşılaştığınız herhangi bir olay isterse önemsiz olsun, sizi düşündürsün. Olaylara önem kazandırın, hafife almayın hiç bir zaman. Olaylar karşısında tepkisiz ve bananeci olmayın. Toplanın, bir araya gelin, söyleşin, tartışın." dedi cümlesini bitirir bitirmez, çekti kafasını içeri, kapattı penceresini.

Toplanan insanlar, şaşkın şaşkın birbirine bakakaldı.

Uzun boylu geniş omuzlu adam öfkeyle yere tükürdü.

Yaşlı bir aydın kişi,

"Hoca haklı," dedi. Çorbacı,

"Şimdi bunun zamanı değil." dedi. Patates-soğan satıcısı,

"Hoca'nın dediği gibi üzerine düşünülmesi gereken çok şey var."

Kara çarşaflı kadın umutsuzdu,

"Peki, şimdi ne olacak?" diye sordu. "Bu da Hoca'mız, aldı başını gitti."

Sonra topluluk dağıldı, teker-teker, çifter-çifter, küme-küme ayrıldılar Hoca'nın evinin önünden.

Özel girişimciler, fabrika sahipleri, büyük mülk ağaları, askeri erkan, hepsi Sultan'ın sarayına toplanmışlardı.

Akıl akıldan üstündür derler, akıl üstüne akıl bindirecek, sorunları çözecekler.

Halka sezdirmemeli, Sultan'ın dediği gibi şu akılsız, görgüsüz halka. Zaten pireyi deve yaparlar bunlar.

Sarayda, sofra her türlü nimetlerle doluydu.

Kırmızı elmalar, sarı ve hoş kokulu armutlar, sonra iri taneli üzüm salkımları, kavunlar, karpuzlar; ayrıca tatlılar, lokmalar, baklavalar, şerbetler... Ya yemekler? Her türlüsü, her çeşiti, kuş sütü dahil... Ve de insan emeği!

İçerde hizmetçiler telaş içinde hizmet ediyorlardı. Dışarda besili nöbetçiler, muhafızlar, bekçiler kapıları kolluyor, merak içinde sarayın çevresinde bekleşen halkı kovalıyorlardı. Çünkü halkın gürültüsüydü, Sultan'ı ve avenesini rahatsız eden.

İçerde sıcak bir söyleşi sürüyordu.

Kuşlar içerden haber sızdırıyorlardı, Sultan,

"Bilindiği gibi bir avuç bölücü şaki..." dedi.

Özel girişimcilerden birisi nefretle,

"Irz düşmanları." dedi. Bir başkası,

"Dinsiz, imansızlar!"

Tombul vücudunu zor bela bir koltuğa yerleştirebilen bir ağa öfkeyle bağırdı,

"Yolkesen haydutlar!..." Sultan neşelendi, ağaya,

"Sen çok yaşa!" dedi. "Gerçekten de yol kesen haydutlar, alçaklar, sürülerimizi çaldılar!" Başvezir kurnazca,

"Halkın da mallarını, kurban!..." Sultan gözucuyla Başveziri süzdü, alaycı güldü,

"Tabii canım, halkında mallarını, hepsini kesmeli, canlarına okumalı. Bu haytalara papuç bırakılırsa, ülkeye kök söktürürler, o zaman işte hiç bir şey yapamayız. Öyleyse derhal tedbir almalı, derhal!" Başvezir sordu:

"Ne yapmalı kurban?"

(Kurban yakıştırmasını da hiç ihmal etmez kerata.)

Sultan yüksekten attı,

"Üzerlerine güçlü bir ordu sevkederiz, derilerini yüzeriz!"

Ordu komutanı ikircil,

"Haşmetmaabım, onlar sayıca çoklar, ülkedeki açlar, işsizler, baldırı çıplaklar... Hepsinin de kafalarının tası atmış. Bunlardan korkulur."

Sultan şeytanca güldü, gelip giden sultanların en çok üç kağıtcısıydı. Bulduğu çareyi açıkladı,

"Ulusal seferberlik ilan ederiz." Tombul Ağa,

"Halkın hepsi birbirinin eşidir," dedi. "Hepsi bir bezin kenarı, yani eşkiya da halktandır, halk da eşkiyadan. Hepsi aylak, serseri."

Sultan,

"Olsun," dedi. "Birbirinin eşi olsunlar, bir bezin kenarı olsunlar. Farketmez. Bir birini ötekine

saldırtacağız. Hiç de zor olmayacak. Çünkü savaşın ana nedenini kimse bilmeyecek,

"Aziz ve yüce halkımız!" diyeceğiz. "Gün o gündür ki hepiniz," diyeceğiz, "Kadın erkek, çoluk çocuk hepiniz şahlanıp," diyeceğiz, "Kutsal yurdumuzun uğruna çarpışasınız..."

Başvezir, Sultan'a hayran kalmıştı,

"Bravo," diye haykırdı. "Bravo, gerçekten de çok akıllı bir hükümdarsınız, kurban. Onları birbirlerine kırdırtacaksınız."

Tombul Ağa gülerek onayladı,

"Her iki yandan da bir çok ölümler olacak ve kazanan yüce dinimiz olacak."

Hepsi gülüştü. Oysa Sultan durgun ve dingin pala bıyıklarını sıvazlıyordu. Korkunç ve heybetliydi. Avenesi dehşete düştü, gülüşler bitti, yitti ansızın. Sultan'ın huzurunda, o gülmezken gülünecek, ha? Bu ne cüret. İyisi mi? Herkes yavaş yavaş yemeğe daldı.

Kentin her yerinde, görebildiğin her köşesinde bir devinim, bir hareket vardı. Kadın-erkek herkes kendini büyük bir savaşa hazırlıyordu. Onları gafil avlayan bir afete karşı. Öyle bir afet, öyle bir bela ki, kaynağı bile bilinmiyordu. Onlara göre daha önce bilerek ya da bilmeyerek işlemiş oldukları günahların ödemeleri gereken kefaretleriydi.

Halk dükkanların önlerinde birikti. Kalabalık giderek arttı. Deniz gibi dalgalandı. Herkes varını yoğunu besin alış-verişine yatırdı. Çetin savaş günleri için.

Demirciler, geceli gündüzlü kızgın demiri dö-

vüp, çeliğe su verip, keskin kılıçlar yapıyorlar. Borazanlar, "Hazır ol" komutunu öttürüyorlar, çığırtkanlar sürekli bildiri çığırıyorlar, askerler manevra ve harp oyunlarını sahneliyorlar. Kent bambaşka bir görünümde...

Silah yapımı bir yana, sayısız faytonlar, arabalar yapılmıştı. Ve yurttaş, yurdunu savunma uğrunda büyük bir özveri içindeydi. Nedense çığırtkanlar tüm gayretin Sultan uğruna yapıldığını yayıyorlardı.

Her yerde savaş savaş konuşuluyordu.

Bir gün Hoca, çarşıda dolaşırken, bir demirci dükkanının önünden, asasını yere vura vura geçerken, demirci çırağını gördü; ateş küresinin önünde, kan ter içinde. Demirci çırağı, dövdüğü kılıcı kızgın kürenin ortasında tavlıyordu. Ateşin kızılı yüzünde parlıyor, alnının teri damla damla göğsünün iman tahtasına akıyordu. Ama savaş coşkusu, yurt sevgisi demirci küresinin alazından daha sıcak daha kızgındı.

Demirci çırağı, farketti Hoca'yı ona seslendi,

"Hoca, hoca... Baksana!"

Hoca baktı. Demirci çırağı selamladı Hoca'yı ve,

"Hoca n'aber?" diye sordu. Hoca,

"Hiç. N'olsun? Her yerde bizim yorgandan söz ediliyor."

Demirci çırağı şaşkın güldü,

"Bilgin Hoca, ne demek istersin? Bizim görüp duyduğumuz, sözü edilen savaştır, yorgan değil!"

Hoca yorganını çaldırdığı gecenin öyküsünü

anlattı demirci çırağına, ve ihtiyar gözlerini onun bilinçli bakışlarına terketti, sonra filozof bir edayla,

"Evlat, sözü edilen savaş değil, bizim yorgandır." dedi. Demirci çırağı bozuldu,

"Hoca," dedi. "Yapma şimdi, seni severiz, sen akıllı, bilinçli, yetenekli bir bilginsin, ama söylediklerin hiç de ipe sapa gelmiyor. Yoksa ben mi bir şey anlamıyorum?'

Hoca sabırlıydı, metindi,

"Evladım", dedi. "Kiminle savaşacaksın?" Demirci çırağı,

"Dinsiz imansız, düşmanlarla, yabancılarla..." Hoca,

"Böyle bir düşmanımız yok bizim!" dedi. "Sen neden bahsediyorsun?" Demirci çırağı allak bullak, Hoca'ya dikmiş gözlerini,

"Neden yokmuş? Hoca, onlar düşmanlarımız değiller mi?" Hoca,

"Tüm dünya insanları, akrabadır, hatta kardeş!" Demirci çırağı,

"Peki yabancılar ne oluyorlar? Düşman değiller mi? Öyleyse kimdir düşman?"

Hoca sordu,

"Düşman mı olmalı? Ne için? Ne var ki? Ne olmuş ki?"

Demirci çırağı heyecanlandı,

"Davarı yağmaladılar... Tahıl yığınlarını ateşe verdiler... Yeşil otlaklarımızı alt-üst ettiler, evleri yıktılar..."

Hoca oturacak bir yer aradı, buldu çöktü. Ne de olsa yaşlanmıştı. Güçsüzdü, çabuk yoruluyor-

du. Yoruluyordu ama, küredeki ateşin alevleri gözlerinde oynaşıyordu. Sakin sakin yeniden söze başladı,

"Kaç baş malın var? Koyun, kuzu, falan? Ya ekili arazin? Tahılın? Kaç dükkanın? Seni boş ver, senden vazgeçtim. Babanın? Kardeşlerinin? Ya da benim?"

Demirci çırak sustu, neden sonra,

"Hiç," dedi. "Tüm dünyada dikili bir fidanım yok! Ne benim, ne babamın, ne de kardeşimin. Bildiğim kadar, senin de yok. Sen neden söz ediyorsun?" Hoca merak etti,

"Peki ne için savaşacaksın?"

Demirci çırak düşünceye daldı, Hoca da sürdürmeye fırsat buldu,

"Mal sürüleri, tahıl ambarları, yeşil çayırlar kimin?" Çırak,

"Malum," dedi. "Peki, ama neden biz savaşa hazırlanırız? Neden bizi ilgilendirsin?" Hoca sürdürdü,

"Onların malını mülkünü, birilerinin koruması gerekir. Kendileri bu zahmete katlanmaz. Üstelik sayıları da az, ellerinden de gelmez. Öyleyse ne yapacaklar? Bizi kandırıp, kılıcın önüne sürecekler. Bizim kanımız akacak, onların varlıkları korunacak."

"Olacak gibi değil. Hoca, anlamıyorum. Dediklerine hiç bir anlam veremiyorum. Kesinkes bizim düşmanlarımız var. Dünyada hep düşmanlar olmuş. Karakaplı kitapta da var... Sen Hoca'sın sen bunları bilmelisin. Düşmanımızı tanırsın."

"Düşmanımız Sultan'dır oğlum. Girişimcilerdir,

mülk sahipleridir!.. Savaşı onlar istiyor, yorganımızı çalmak için."

Demirci çırağı dik dik baktı Hoca'nın gözlerinin içine, başını salladı,

"Hoca, iyi diyorsun, düşündürüyorsun insanı. Ama dediklerinin hiç birini doğru dürüst anlamıyorum. Ayıp değil ya düşünmeliyim. Sen anlayışlı bir insansın."

Güldü Hoca. Alevin parmakları bacaya doğru uzamış, şuleler nale figan ediyorlardı.

Sultan'ın borazanları, borulara üflediler. Çığırtkanlar her yerde, sokakta, çarşıda, yüksek seslerle bağırdılar,

"Ey ahali, duyduk duymadık demeyin. Sultan buyurdu, evinizde barkınızda size yaramayan bir fazlalığınız varsa Sultan'ın devriyelerine veriniz ki, Sultan ordusunu donatsın!"

Muhtar yanına aldığı bir kaç çam yarması, ifrit suratlı devriyeyle halkın evlerinin kapısına dayanıyor, kapıları bir bir çalıp istediklerini baskı ve zorla koparıyorlardı. Arkalarında uzunca bir kervan oluşmuştu; atlar, eşekler, develer ve arabalar. Hepsinin yükü de halktan toplanan eşyalar. Arabalar, kazanlar, tepsiler kaseler ve tabaklarla dolu. Ve her tür besi maddeleri. Çuvallar dolusu pirinç, un, nohut ve fasulye. Kafes kafes tavuk, hindi, kaz.

Belli ki bu büyük bir savaştı ve halkın arık omuzları taşıyamıyordu bu ağır yükü.

Bir gün devriyeler Hoca'nın da kapısını çaldılar. Hoca açtı kapıyı,

"Ne var?" diye sordu. Muhtar,

"Hoca," dedi. "Bakalım sen bize nasıl yardım edeceksin. Sen anlayışlı bir hocasın, durumun farkındasın." Hoca,

"Ben," dedi, "Yaşlı bir insanım, dikili fidanım bile yok. Yani sizin anlayacağınız, size verecek hiç bir şeyim yok benim." Muhtar,

"Estağfurullah Hoca," dedi. "Senin verecek çok şeyin olmalı." Hoca,

"Essahtan bir şeyim yok." dedi. Muhtar güldü,

"Eşeğin var ya," dedi. "Onu ver! O ünlü eşeğini. O dillere destan eşeğini."

Hoca'nın yüzü ekşidi, tasalandı,

"Aaaa..." duymadınız mı?" dedi. "Olamaz. Nasıl duymazsınız? Dünyada inanmam. Eşek çoktan öldü!.." şaşırdı Muhtar,

"Yapma Hoca, öldü mü?" Hoca bir az daha üzgünleşti,

"Evet. Öldü..." dedi. Kestirip attı.

Muhtar bir alttan yukarı, bir üstten aşağı süzdü Hoca'yı, çekip gidecek... Evet bildiğiniz gibi, Hoca'nın eşeği, evin ahırda anırmağa başladı. Uzun, yüksek, derin, canhıraş (ne isterseniz deyin) ve zamanlamasız bir anırıştı bu. Muhtar;

"Buna ne buyurulur?" Devriyelerden biri,

"Hoca'nın eşeğinin anırtı sesi, kurban!" Muhtar öfkeyle,

"Anladık herhalde," dedi. Sonra Hoca'ya döndü,

"Hoca!.." diye bağırdı. "Sakalından, Hoca, şu beyaz sakalından utanmıyor musun?"

Tabii Hoca da bildiğiniz gibi yanıtladı, şöyle,

"Amma da kuşkulu bir insansın ha... Benim gi-

bi saçı sakalı ağarmış bir ayağı çukurda birisinin, sözüne inanmıyorsun da, bir eşeğin, hem de bir eşşoğlu eşşeğin narasına kanıyorsun, ha?"

Muhtar ayağını sertçe yere vurdu,

"Hoca," dedi. "Bizimle dalga geçme! Eğlenceye gelmedik. Hadi getir eşeği, savaş içindeyiz..." Hoca,

"Benim kimseyle savaşmağa niyetim yok ki eşeğimi vereyim." dedi.

Muhtar üzerine yürüdü Hoca'nın itti, kaktı, tartakladı. Hoca yine toparlanıp muhtarın önüne geçti. Sesi biraz titriyordu,

"Benim, uğruna savaşacağım hiç bir şeyim yok. Hiç bir şey de vermiyorum!"

"Zavallı ihtiyar, sen aklını yitirmişsin. Bunadın artık sen. N'olacak?"

Hoca'nın yüzü öfkeden kor gibi kızarmıştı, elleri titriyordu,

"Bizim," dedi. "Kimseyle, ama kimseyle bir alıp vermediğimiz yok! Ve ona göre hiç kimseyle yürütecek bir savaşımız yoktur. Savaşı olan gitsin savaşsın. Bu lanet olası savaş elimizdekiler içindir, çoluk-çocuğumuz, eş-dostumuz, evimiz-eşiğimiz, tabak-çanağımız sözün kısası yorganımız içindir. Onları elimizden almaları içindir. Neden gidip bize benzerlerle, bizimki gibi koşullarda yaşayan insanlarla savaşalım? Onlar da sevmek sevilmek, çocuk sahibi olmak, koyun kuzu otarmak, toprağı sürüp ekmek isterler, ve..."

Muhtar bağırarak kesti Hoca'nın sözünü,

"Yakalayın, şu kafiri!... Allahını inkar ediyor!..

Yakalayın şu zındığı!.. Tek bir kelimesini duymağa tahammülüm kalmadı!.."

Hoca, üzerine yürüyen devriyelere hışımla baktı. Kahırlanmıştı Muhtar'a olanca nefretiyle,

"Hadi yakalay'ın!.. Yakalayın itoğlu itler!.."

İlk kez Hoca'nın ağzından bir küfür çıkmıştı.

Evinin kapısının önüne biriken mahalleliler, birbirlerine baktılar, korktular, ses çıkarmadılar.

Kara saçlı, güleç gözlü minik delikanlı, Hoca'ya tedirgin ama sakin, gözaltından bakıyordu. Hoca, çocuğun iri gözlerinin içine dalmış düşünmeye durmuştu.

Devriyeler, Hoca'nın ince bileklerini iple bağladılar. Muhtar Hoca'nın evine girdi. Eşeği ahırdan çıkarıp getirdi. Hoca'yı elleri bağlı eşeğe ters bindirdiler. Sokaklarda, caddelerde, çarşıda gezdirdiler.

Halk şaşkınlıkla bakıyordu Hoca'ya.

Kimisi güler.

Kimisi düşünür.

Kimisi de Hoca'nın yeniden kara mizaha döndüğünü sanır...

Baldırı çıplak çocuklar, güle oynaya, Hoca'nın bindiği eşeğin peşine takıldılar, çığlıklar attılar. Sevecen Hoca'yı alaya aldılar. Hoca bu, hiç bozuntuya verir mi? Devriyelere döndü,

"İyi ki ters binmişim merkebe," dedi. "Sizi ve çocukları daha iyi görüyorum..."

Namaz bitince camaat, küme küme camiden çıktılar. Huzursuzdular, canları sıkılıyordu. Caminin imamı vaazında, ülkenin korunma ve savunmasının kendi canlarının korunma ve savunma-

sından çok daha gerekli olduğunu uzun uzun anlatmıştı. Ama kimse kulak asmamıştı. Çünkü herkes Hoca'yı düşünüyordu. Hoca'nın başına gelenleri tartışıyordu. Olaylar kulaktan kulağa yayılmıştı. Kimse inanmak istemiyordu. İnanmıyordu, inanamıyordu. Çorbacı sordu,

"Neden yakalamışlar Hoca'yı?" Patates-soğan satıcısı,

"Bilmiyorum," dedi. "Bildiğim bir şey var o da Hoca'nın boş bir adam olmadığıdır, ayrıca Hoca boşboğazlık etmez, ne dediğini de bilir. Yakaladıklarının nedenini öğreneceğiz, elbette." Demirci çırağı, onayladı çorbacıyı,

"Hoca çok mantıklı sözler söyler," diye bir açıklık getirdi. Çorbacı merak etti,

"Ne gibi sözler yani?" diye sordu. Demirci çırağı bu kez,

"Doğrusunu istersen ben de gereği gibi anlamıyorum onu. Bu anda aklımda kaldığı kadarıyla, 'Savaşı varlıklılar yaratır, yoksulların kanı dökülür' gibi sözler."

"Daha neler?"

Demirci çırağı, konuya ısındı tatlı tatlı anlatmağa başladı,

"Bir gün Hoca, savaşı önlemenin en iyi yolu herkesin doyurucu bir işi-gücü olmasıdır, demişti" dedi. Çorbacı şaşırdı,

"O zaman savaş olmaz mı yani?"

"Bilmem, belki."

"Amma laf, ha!.. Hiç böyle bir şey duymamıştım. Fırından yeni çıkmış taze ekmek gibi laf, ha..."

Yanlarından geçen kara çarşaflı kadın,

"Yazık oldu Hoca'ya," dedi. "İyi adamdı, ama aptallık etti. Ne vardı devriyelerle dalaşmağa?"

Demirci çırağı ters ters baktı kadına ama söyleyecek bir söz bulamadı.

Hoca'nın karısı, avluda eşikteki sekiye kurulup oturmuştu. Konu komşu ve akraba kadınları da onu çevrelemiş dertleşiyor, bir yandan da çay içip nargile fokurdatıyorlardı. Hepsi de üzgün, hepsi de kederli Hoca'dan yana. Gerçekten de onu sevmeyen hemen hemen hiç yoktu.

Hoca'nın karısı, konuklarına Hoca'yı anlatıyordu,

"Yufka yürekli bir adamdır Hoca, Tanrı bilir ya... Hiç unutmam bir gün, bir karga, havuz kenarında çamaşır teknesinin yanındaki sabunu kapmak istedi. Bir taş alıp ona doğru atmak istedim Hoca merdiven üstünde duruyordu, koşar adım indi, elimi tuttu, 'Ne yapıyorsun?' dedi. 'Neden taş atıyorsun?'' Ben 'Sabunu çalacak,' dedim. O ne dese beğenirsiniz?'' Kadınlar bir şey söylemediler. Hoca'nın karısı sürdürdü,

"Hoca, karganın bizden daha çok temizliğe gereksinimi var," dedi. "Baksana her yanı simsiyah."

Komşular, hep bir ağızdan,

"Vah vah, ne de ince ruhlu bir insan. Zavallı." dediler. Hoca'nın karısı,

"Şimdi zindan köşelerinde çile dolduruyor. Bilseniz ne kadar üzülüyorum." Kadınlardan biri,

"Keşke hiç konuşmasaydı," dedi. "Hepimiz haklı olduğunu biliriz. Ama kimde Sultan'la uğ-

SAVAŞA
HAYDİİ
SAVAŞA

raşacak güç var? Allah kahretsin."

Hoca'nın karısı sustu, kadınlar başlarını önlerine indirdiler, gözleri karaydı, daha da kardı.

Sevecen ve yürekli Hoca'yı bir süre zindanda tuttuktan sonra bir gün Sultan'ın huzuruna çıkardılar.

Elleri kelepçeliydi. Çok zayıflamıştı. Bir deri bir kemik kalmıştı. İki devriye kollarına girip onu Sultan'ın sarayına sürüklemişlerdi.

O gün Sultan'ın korkutucu bir görünümü vardı. Mücevherlerle süslü kan-kırmızı giysilerini giymiş, beline taşlı pala kılıcını takmış, başında koskocaman bir sarık.

Sultan bıyıklarını sıvazladı, kan çanağı gözlerini dikti Hoca'ya,

"Hoca efendi," dedi. "Duyduk arkamızdan konuşursun. Ne dersin buna?" Hoca yavaşça,

"Ben," dedi. "Ölülerin arkasından hiç konuşmam."

Sultan tam duymadı galiba, ya da "ölüler"i, -ulular- gibi mi duydu, neşelendi. İçinden, "Bir süre zindanda kalmak Hoca'nın aklını başına devşirmiştir," dedi. Sonra Hoca'ya döndü,

"Evet Hoca. Böyle işte," dedi. "eski sevimli ve yumuşak başlı halin daha sağlıklı, değil mi? Hem de başına iş açmaz. Akıllı ol! Güldür bizi. Güldür! Biz bundan hoşlanıyoruz. Ağzını altın sikkelerle dolduracağız. Biz, bizi neşelendirenleri severiz, ödüllendiririz."

Hoca hokkabazlıktan hoşlanmazdı, dürüsttü, yalana dolana karşıydı. Sultan öyle mi ki? O

gözünü kırpmadan yalan söyler, hiç çekinmeden.

Hoca sevmedi bu karşılaşmayı. Yanıtlamadı Sultanı. Ama neler düşündüğünü anlatmazsa kendini affetmeyecekti. Görüşleri Sultan'ı etkileyecek miydi? Sanmıyordu. Olsun yine söylemeli. Bir süre dik dik baktı Sultan'ın kanlı gözlerine sonra,

"Siz," dedi. "Halkı aldatıyorsunuz!"

Sultan beklemiyordu. Sarsıldı. Çok ağır bir suçlamaydı bu. Zıvanadan çıktı, bağırdı,

"Kapatın şu çatlak moruğun ağzını!.. Susturun...

Koruyucular, güvenlikçiler Hoca'nın kollarını tutup kaldırdılar. Elleriyle ağzını tıkadılar. Sultan kendini toparlayınca buyruk verdi,

"Ya tövbe eder, saçmaladıkların için özür dilersin, ya da dilini kökünden koparttırırım, astırırım seni!"

Hoca metanetle,

"Hiç önemli değil," dedi. "Yaşlanmış bir insanım ben, bir ayağım çukurda. Zaten dünyayı terke hazırım. Ama Azrail'imin sen olacağını bilseydim, daha önce huzuruna çıkardım. Senin ve benzerlerin tarafından öldürülenlere ne mutlu. Çünkü onlar mutlaka halktan yana bir savaşım içinde öldürülmüşler.

Bana gelince, ölümüm hiç bir şeyi değiştirmeyecektir. Çünkü yerime sıradakiler geçecek ve bu böyle sürdürülecek..."

Hoca'nın sözleri, Sultan'ı deliye çevirdi. Yüzü hışımdan darmadağındı, sanki gözlerinden kan damlıyordu. Çevresindekiler korkudan yüzüne

bakamıyorlardı. Her biri gözden ırak bir delik arıyordu.

Sultan bağırdı,

"Götürün karşımdan bu Allahın cezasını, dayaktan geçirin, ipe çekin, sallandırın, derisini yüzün, ibreti alem olsun.."

Hoca işin gırgırındaydı,

"İbreti alem olurum inşallah", dedi bıyık altından.

Sultan dizlerini dövüyordu. Muhafızlar Hoca'yı sürükleyerek götürdüler.

Sultan'ın öfkesi ancak bir saatte dindi, soğuk sular, şerbetler içti; ardından,

"Şölen kurulsun," buyruğunu verdi.

Çalgıcılar, çalsınlar; oynayanlar güçleri yetinceye dek oynasınlar. Böyle istiyordu haşmetmaap.

Şölende Sultan çevresindeki yardakçılarına,

"Akıllı insanlar gözükara olur, onlardan korkulur," diye söze başladı. "Bunlar halkı yönlendirir, bilinçlendirirler. Bir gün halk bunlara uyarsa, günümüz kararır, mahvoluruz," diye sürdürdü.

Başvezir, sinsi bir kurnazlıkla güldü ve,

"Siz hiç merak etmeyin kurban," dedi. "Biz oyalarız onları, başka yönlere çekeriz dikkatlerini, boyarız gözlerini."

Hava kararıp gece olunca, demirci çırağı, işkembe çorbacısının ziyaretine gitti.

Çorbacı, çorbasını satıp bitirmiş, tenceresini yıkıyordu. İşkembenin keskin kokusu çevreye dağılmıştı. Hava bir hoştu.

Görüşünce selamlaştılar. Çorbacı biraz tedir-

gindi, yavaşça sordu,

"Hayırdır inşallah," diye. "Bir olay mı var? Buralara pek uğramazdın da... Bir şey mi oldu?"

Demirci çırağı da canıtezdi, üstelik lafı gevelemekten hoşlanmazdı, hemen konuya girdi,

"Asacaklar Hoca'yı," dedi. Çorbacı, biraz duraksadı, sonra,

"Neden?" diye sordu. Demirci çırağı,

"Çünkü doğru konuşuyor," dedi. eskiden doğru konuşanı dokuz köyden kovarlardı, şimdiyse asıyorlar." Çorbacı başını salladı ve,

"Allah kurtarsın," dedi. "Zavallı ihtiyar. Boş yere dert açtı başına." Demirci çırağı, bir şeyler anlatmak isterken, çorbacı sürdürdü,

"Sadece kendi başına dert açsa neyse," dedi. Demirci çırağı gözlerini arkadaşının yüzüne dikti, ve yüksek sesle,

"Hoca haklı", dedi. Kestirdi attı. Çorbacı,

"Belki," dedi. "Olabilir, ya da olmayabilir. Bak arkadaş, ben bir esnafım. Neme gerek kim haklı kim haksız? Benim çoluk çocuğum var. Ben basit bir insanım. Günlük telaşım ve de uğraşım bir lokma ekmek içindir. Karım ve çocuğumla huzur içinde yaşamak isterim. Neden ağrımayan başıma mendil düğümleyip savayım. Şimdi şu anda ikimizin konuştuğu bir duyulsa ikimizin de ocağına incir dikerler. Nasıl derler, deve olmadığımızı kanıtlayıncaya dek bizi çoktan yüklerler..."

Demirci çırağı hiç beklemiyordu böylesi bir tepkiyi, bozuldu öfkeli bir sesle,

"Oğlum herkes bir aile sahibidir, herkesin ço-

luğu çocuğu var," dedi. "Anladık senin de var. Çocuklarını dayanılmaz sıkıntılarla büyütecek, ama kendin gibi mutsuz ve bilinçsiz yetiştireceksin. Ömür boyu çalışıp sömürülecekler, nedenini bilmeden. Bir günde Sultan'ın malını mülkünü savunurker ölüp göçecekler."

Çorbacı da hiddetlendi,

"Hiç de değil," dedi. "Her zaman savaş yok ki... Olsa bile bize dokunmaz. Savaş yalnız savaşanlar arasında sürer. Bana ne savaştan.

Bunların hepsi bir yana, bak ben bana bir öğüt vereyim. Arkadaşımsın, severim seni. Olur olmaz işlere, hele bu tür işlere burnunu sokma, sende başına iş açarsın. Bizi de işten güçten alıkoyma. Bir lokma ekmeğimizi zaten çok zor kazanıyoruz."

Demirci çırağı kahırlandı,

"Sen," dedi. "Öğüdünü kendine sakla! Ben eğer öleceksem, eğer öldürüleceksem, ölümümün sen ve ben gibilerin daha insanca bir yaşama kavuşmalarımız uğrunda olmasını yeğlerim, beni böyle belle!" Çekti gitti, çorbacının yanıtını beklemeden.

Çorbacı, sinirli sinirli güldü, omuzunu silkti ve kendi kendine,

"Çıldırmış," dedi. "Çıldırmış, Hoca enayisi gibi."

Demirci çırağının kanı kaynıyor, yerinde duramıyordu. Kafasında bir sürü hayaller kuruyor ama hayaller de insanı bir yere götürmüyordu.

Halkın aldatılmış olduğu aklına geldikçe, içi daralıyor, sıkılıyordu.

Saldıran, yağma eden, yakan yıkan şekillerin, şakilerin öyküsü giderek 'Moğol istilası' furyasına dönüştü. Oysa aslında sorun Sultan'ın zulmüne başkaldıran bir kaç gözükara eylemciden başka bir şey değildi.

Dertliydi, tasalıydı, kendi, kendine,

"Şu küçücük yaratıklar, minnacık adamcıklar, koskoca Hoca'yı asacaklar ve kimse ses çıkarmayacak, her kes sus-pus olacak... Halk korkuyor. Neden korkuyor? Hoca'yı savunmaktan korkuyor.

Oysa korkulacak bir şey yoktur. Hoca ne hırsızdır, ne katil. Sadece Hoca şaklabanlığın bir çözüm olmayacağını anlamıştı, o kadar. Hoca doğruyu, eğriyi görmüş, göstermişti.

Yürümeyen bir şeyler vardı, ya da ters yürüyen. Oturdu kendi kendine,

"Sen!" dedi, "seni ele alalım, örneğin. Yıllardan beri kızgın ateş küresi önünde demir döver kılıç yaparsın, severek isteyerek, tüm hünerlerini döktürürsün. Sonunda ne olacak? Boynunu büker sömürülmene ses çıkarmazsan her şey yolunda, ama hakkını ararsan, yaptığın kılıçla seni delik deşik ederler, leşini yere sererler. Bunu yapan da senin sırandan biri olacak, ama onların buyruğuyla...

Çok aptalca bir iş bu, kendi ellerimizle kendi ölüm aracımızı yapıyoruz.

Düşünmeliyiz! Bir kez daha düşünmeliyiz.

(Bunu yapan da senin sırandan biri olacak) mı dedin. Benim sıramdan biri beni vurmaz. Peki bir yabancı? Bir yabancının benimle ne alıp

vermeyeceği olabilir?

Yok olacak gibi değil.

Hatırlar mısın? Yukarı mahallenin demircisini. Bir dönemde onun işi tıkırındayken, müşterisi bolken; senin ustan, yukarı mahallenin ustası için çok iğrenç iddialar ortaya koymuştu. Ne namussuzluğu kalmıştı, ne de ırz düşmanlığı... Tabii öteki de bizimki hakkında verdi veriştirdi. Sonra kapıştılar. Ama nasıl? Kendileri yalnız ağız dalaşına giriştiler. Kapışan, ayak takımı, yani çıraklar oldu. Yukarı mahalle demircisinin çırağıyla ben.

Öldüresiye dövüştük. Üstümüz başımız parçalandı. Yüzümüz gözümüz yaralandı... Kan revan olduk. Ustalar yan yan durup bizi seyretmesinler mi? Bok yoluna dövüşmüştük. Anlayamıyorum, neden?

Hoca'nın dediği gibi, "düşünmeli, bir kez daha düşünmeli!"

Hiç bir işi oluruna bırakmamalı. Hiç bir olayı küçümsememeli. Çünkü olaylar göründükleri gibi değil, her birinde bir giz saklı, onu bulup ortaya çıkarmak gerekir."

Bir gün, muhtar Hoca'yı dar ağacına asmalarından bir kaç gün önce, zindana, ziyaretine gitti. Hoca'nın önünde boynu büyük durdu. Sıcak mı sıcak, sevecen mi sevecen bir edayla hal hatır sordu, hiç utanmadan. Alttan girdi, üstten çıktı, yüzü kızarmadan; öyle bir yağ yaptı ki Hoca kuşkuya düştü ve kendi kendine,

"Ulan bu işin içinde bir iş var," dedi.

Muhtar,

"Hoca sen çok yüce bir insansın," demişti.

"Sen tapılacak bir evliyasın. Kimse başından bir tel saçının eksik olmasını istemez... Kimse sana karşı olamaz, herkes müridindir senin... Senin darda oluşun halkı ne kadar üzüyor biliyor musun?'

Hoca muhtarı bir eli sakalında dinledi, sonra hafif bir gülümsemeyle söze başladı,

"Halk bilinçlidir," dedi. "Dostunu düşmanını ayırt eder... Halk akıllıdır, akı karayı bilir. Halkın aklı, tek kişinin aklı değil, halkın aklı yüz akıldır, bin akıldır, dünyalarca akıldır.

Halk, onun mutluluğunu isteyeni sever, kuyusunu kazanı lanetler."

Muhtar, hokkabazdı, üçkağıtçının tekiydi, eski kulağı kesiklerdendi. Hoca'ya acıyormuşcasına bir tavır takındı,

"Biz yaşlıyız Hoca," dedi. "Biz, sen de ben de. İnsan yaşlılığında da sağlam bir güvence arar. Hem dünya hem ahret güvencesi. Ah Hoca, dünya düşünmeye değmez. 'Ben' olmadıktan sonra dünya varmış, ne yazar? İnsan önce kendini düşünmelidir. Sana göre bu büyük bir haksızlık değil mi, sen ya da ben ölüp gideceğiz de dünya kalacak..."

"Yanılıyorsun" dedi Hoca. "Yanılıyorsun, insan..." Muhtar hiddetle Hoca'nın sözünü kesti,

"Çok anlamsız konuşuyorsun," dedi. "Yanılmıyorum sadece seni anlamıyorum. Anasını satmışım, dünyanın da halkının da. Dön kendine bak. Allahını seversen bir kendine bak... Ölüyorsun be Hoca, derin kemiklerine yapışmış. Bir de bana bak, maşallah, maşallah ense kulak yerin-

de, elhamdülillah..." Muhtar durduğu yerde hantal gövdesini gösterebilmesi için bir dönüş yaptı. İriydi, tombuldu, ayı gibiydi.

Hoca sessiz ve dingin onu süzüyordu. Muhtar durdu, Hoca'ya omuzunun üstünden bakarak, bir babanın evladına öğüt verircesine,

"Hoca yola gel, gel tövbe et," dedi. "Senin için hayırlı olur. Sultan yufka yürekli, esirgendir. Seni bağışlar."

Hoca yanıtlamadı. Aldırmadı bile. Muhtar,

"Bir tek kez olsun," dedi. "İnat etme, beni dinle. Nuh deme, peygamber de. İn şeytanın atından."

"Yok muhtar, yok. Ben bu tür ahmaklığı denemişim. Bir akşam okuduğum kitapta, 'uzun ve ucu sivri sakal geri zekalılarda bulunur' diye okudum. Aynaya baktım, tarif bana tıpatıp uyuyor. Çaktırmadan gaz lambasını sakalımın sivri ucuna tuttum. Sakalım tutuştu, yüzüm gözüm yandı. Kitabın haşiyesine bir not düştüm hemen, (Bittecrübe sabittir.) 'Denendi, doğruluğu saptandı', yani.

Ama artık böyle ahmaklıklar yapmıyorum."

Hoca onu donuk bir suratla dinleyen Muhtar'a bir kaç saniye baktı, sonra sözünü sürdürdü,

"Bak," dedi. "Bir an için tövbe ettiğimi var sayalım. Ne değişir? Sen de Sultan da emin olun hiç bir gerçek değişmeyecek."

Muhtar, şaşkın, saf saf sordu,

"Yani tövbe etmiyor musun?"

Kızdı Hoca, hışımla Muhtar'a baktı. Bakışı kahrediciydi. Korkuttu Muhtar'ı, ezdi, ufaladı. Muhtar

indirdi başını, Hoca'yı görmemek için. Sonra kendi kendine,

"Dik kafalı, ama ulu, heybetli bir adam. Korkumdan yüzüne bakamıyorum...

Benim de karım, çocuklarım, sorumluluklarım var, yoksa açardım hapishane kapısını salıverirdim. Böylesi adamların önünde insan küçülüyor, eriyor... Bunlara muhatap olmamalı."

Muhtar başını kaldırmadan, o sevimli, bilge Hoca'nın aydınlık gözlerine bakamadan, bir eyvallah etmeden zindandan çıktı, gitti.

Demirci çırağını aldı bir tasa, ne yapmalıydı? Aklına hiç bir çözüm gelmiyor.

Çorbacıyla tartıştıktan bir gün sonra devriyeler çorbacının evinin kapısına dayanıp tenceresine el koymak istediler. Bizimki vermedi. Nasıl versin? Yaşamının çalışmasının gereci, güvencesi. İş zora binince, ulu orta, Sultan'ına da, bu gidişata da bastı küfürü. Sen misin söven? Devriyeler oru eşek sudan gelinceye dek dövdüler. Şimdi perişan ve hasta bir halde evinde yatıyor.

Patates soğan satıcısı da ortalıkta yok. Sanki yer yarılmış da içine düşmüş.

Demirci çırağı evine gidip aramış onu. Karısı "Evde yok," demiş. Belki de uydurmuş kadın. Evdedir de saklanıyor, gün ışığına çıkmıyor.

Çırak üzgündü, birden bayram yeri panayırda gösteri yapan ve yoldan ekmeğini kazanan ip cambazı arkadaşını anımsadı.

İşinin ustasıydı cambaz ipe çıktı mı, seyircilerin soluğu kesilirdi. Kimse gözünü ondan ayıra-

mazdı ve herkes onun için dua ederdi. Böyle sevilen bir delikanlıydı.

Demirci çırağı onu aramaya koyuldu, evini yurdunu bilmeden arayan derviş, muradına ermiş demişler ya, bizimki de aramış taramış, çalmadık kapı bırakmamış, sonunda bulmuş cambaz arkadaşının evini. Kapıyı çalmış, ihtiyar, iki büklüm bir kadın açmış kapıyı, tanımış demirci çırağını, almış içeri. Ne var ki hastaymış cambaz.

"Geçmiş olsun," dileğiyle çırak eve girdi, ihtiyar anası,

"Bilmem," dedi. "Ne hastalıktır musallat olmuş çocuğuma. Allah hiç bir müslümana reva görmesin. Uzun bir süreden beri işe gitmiyor. Odanın bir köşesine sinip kara kara düşünüyor."

Yaşlı ana çocuğunun çıldıracağından, bir de komşular çok ileri geri konuşurlarmış, söylentilerden korkuyormuş."

Odaya birlikte girdiler. Cambaz onları görünce yerinden kalktı. Demirci çırağı onu çok yorgun ve dermansız buldu. Kucaklaştılar. Yaşlı ananın gözleri yaşlarla doldu. Sanki bu dolu gözlerle, demirci çırağına yalvarıyordu, oğluna şifa bulsun diye.

Çırak, sırtını sıvazladı cambazın,

"Geçmiş olsun!" dedi. "Neyin var? Yorgun görünüyorsun, biraz da zayıflamışsın sanki."

Cambaz gözlerini tek bir noktaya dikmişti, derin bir soluk aldı,

"Bunalıyorum," dedi. "İçim kararıyor. Sıkıntımı hiç bir şey gidermiyor."

Demirci çırağı, çocukluk anılarını tazeleyerek

bir az canlandırdı arkadaşını. Yaşlı ana da onlara kulak misafiri oldu. Konuşmalar giderek yoğunlaştı. Ana pek kavrayamıyordu aralarındaki muhabbeti, ama oğlunun sevinçli ve canlı görünümü onu rahatlatmıştı. Nitekim gözleri gülüyordu yaşlı ananın. Cambaz,

"Bana ne oldu farkında değilim." diyordu. "Hoca'nın devriyelere karşı direnişi, savaş üzerine konuştukları, sonra tutuklanmasından beri hep durgunum, endişedeyim. Durmadan düşünüyorum. Ne olacak bunun sonu?"

Cambazın düşündüğüne ve bu düşünce içinde Hoca'nın başkaldırışının da etkili oluşu, sevindirdi demirci çırağını. Okşayıcı ılık bir duygu tüm varlığını sardı. İçinden,

"Demek," dedi. "Yalnız değiliz. Bizim gibi düşünenler de var. Demek Cambaz, Hoca'yı duymuş, ve doğru yargıya da varmış. Ne güzel. İçten gelen duygular insanın yüreğinin en derin yerine kurulur."

Sonra arkadaşı cambaza döndü, heyecan ve telaşla sordu,

"Hocayı destekliyor musun?"

"Pırıl pırıl saf ve tatlı bir pınar suyudur, Hoca'nın sözleri. Bir ömür boyu susuzduk, kana kana içtik, canlandık. Onu duymak ve onu benimsememek olası mı? Tabii ki destekliyorum. Onu haklı buluyorum. Ben de bana benzer, benim sınıfımdan olan insanlarla savaşmayı reddediyorum. Ve bu savaşta ölmek istemiyorum. Ama ne yazık ki elimden bir iş gelmiyor. Sade hastalık numarasıyla belki savaşa gitmeyerek karşı

gelmiş olurum, dedim.

Demirci çırağının sevincine diyecek yoktu. Göklerde uçuyordu. Çırpınırcasına konuşmağa başladı,

"Eğer gerçekten duygularını dile getiriyorsan, eğer sözünün eriysen, eğer Hoca'nın safındaysan; öyleyse omuz omuza çalışmalıyız. Savaşı önlemeliyiz. Hastalık numaranla belki sen paçayı kurtarır da savaşa gitmezsin, ama, ya başkaları? Onlar gidecek... Sen gitmezsin ama yarın senin çocuklarına sıra gelecek. Tek kişinin hastalık numarası çözüm değil. Savaş önlenmeli. Ne diye kendimiz kadar mutsuz ve çaresiz insanlarla savaşmaya zorlanalım?"

Cambaz,

"Nasıl olacak," diye sordu. Demirci çırağı neşeyle,

"Hoca'yı kaçıralım, kurtaralım onu," dedi. "Kurtarınca, halk umutlanır, sevinir, güveni artar. Haklı olanın yenilmeyeceğine inanacak, direnenlerin yalnız olmadıklarını görecekler. Korkularından sıyrılacaklar. Çünkü onlar gerçekleri bildikleri halde yine de korkarlar."

Onları sevinçle dinleyen yaşlı ana da katıldı onlara,

"Haklısınız," dedi. "Sevecen Hoca hepimiz için bir baba gibiydi, korurdu bizi." Cambaz, tereddütsüz,

"Ben varım," dedi. "Kabul!" güldü.

Demirci çırağı zafer kazanmış komutan gibiydi ve yalnızlıktan da kurtulmuştu.

Tüm gece sabaha dek oturup düşündüler,

konuştular. Planlar yaptılar, yürekli ve sevecen Hoca'yı kurtarmak için.

Sultan, Hoca'nın halk arasında çok sevildiğinden endişe ediyordu. Hoca, yaşasa konuşacak. Konuşunca halk çevresine toplanacak ve giderek ona uyacak. Bu yüzden Hoca'nın yaşamasını doğru bulmuyordu.

Buyurdu, kentin büyük alanında yüksek bir seki yaptılar, üstüne dar ağacı kurdular. Hoca'yı ibreti alem olsun diye göz önünde asacaklardı.

Her yerde Hoca'nın asılacağı konuşuluyordu.

Zavallı borazanlar ve çığırtkanlar, sonuçtan habersiz, bu ölüm fermanının duyurusunu sevindirici bir habermiş gibi kaygısızca sürdürüyorlardı.

Niteliğini bilmeden insanın bir yükü sırtlayıp taşıması, gerçekten de çok acıdır. Çığırtkanların, kendi yaşamlarını sürdürmek için, karşıtlarının buyruğuydu yakınlarının ölüm fermanını, davullu borulu bir şamatayla duyurmaları utanılacak olaydı.

Halk yer yer, öbek öbek, toplanmış, çığırtkanları dinliyor ve huzursuzlaşıyorlardı.

Herkes onu konuşuyor, herkes onu düşünüyordu.

Uzun boylu, geniş omuzlu adam,

"Gerçekten de ahmakmış Hoca!" dedi. "Boş yere kendi ölümüne neden oluyor." Yaşlı bir aydın kişi,

"Ah..." diyordu. "Ondaki yürek bizde de olsaydı, ülke cennete dönerdi." Kara çarşaflı kadın,

"Zavallı Hoca," dedi. "Kendi canını başkalarının sağlığı ve mutluluğu için feda ediyor." Kara saçlı güleç gözlü minik delikanlı,

"Kimse," dedi. "Hoca kadar dürüst ve namuslu değil."

Çığırtkanlar davul çalıyorlardı, borazanlar öttürüyorlardı borularını. Zaman zaman kent sarsılıyordu bu gürültüden. Vahşetin gözbebekleri büyüyordu.

Korku ve ikircilik insanları hor ve istençsizleştirmişti. Giderek uyuşuyorlardı. Keşke sarsılsalar, belki uyanırlar.

Hoca'nın asılacağından bir gece önce, demirci çırağıyla cambaz onu kaçırmağa kalkıştılar. Mehtaplı bir geceydi. Gökyüzü yıldızlarla doluydu. Yıldızların gözlerindeki yaş çakmak çakmak parlıyordu.

Demirci çırağı yıldızlara baktı, düşündü. Eli ulaşsaydı, yıldızları birer birer koparıp bir çelenk yapar ve Hoca'nın boynuna geçirirdi. Hoca'yı yıldızlı gerdanlıkla gözünde canlandırdı. Hoca bir güneşti, kocaman bir güneş, yıldızlar minik minik, çevresinde.

Yavaş adımlarla, ses çıkarmadan, çevreyi kollayarak zindana doğru gidiyorlardı.

İzleyenleri var mı?

Bir gören oldu mu?

Tedirgindiler.

Gece sessizdi, yaprak kımıldamıyordu.

Gece sessizdi, çok sessizdi. Nöbetçileri gördüler, zindanın duvarları ve damı üzerinde çevreyi gözetliyorlardı. Sayıları özellikle çok artırılmıştı.

Sultan deneyimli civar komşu ülkelerden hapishanecilik ve gardiyanlık konularında uzmanlar getirmişti. Hoca oldukça iyi korunuyordu.

Cambaz bu aşırı güvenlik tedbirleri karşısında çaresizce,

"Ne dersin, ne yapmalı?" diye sordu. Demirci çırağı, heyecanından hızlı hızlı soluyordu, karar verdi,

"Duvara tırmanacağız."

İkisi de tırmanacak yeri saptadılar ve dibine çöktüler.

Yüksek duvarların tepesinde yer yer meşaleler yanıyordu. Nöbetçilerin yanında birer iri yarı köpek de dolaşıyor, hırlama ve havlamaları gecenin sessizliğini tırmalıyordu. Cambaz bir fikir yürüttü,

"Nöbetçi ve itlerinin dikkatini başka bir yere yöneltmeli. Yoksa bir şey yapamayız." Demirci çırağı başıyla onayladı. Bulunduğu yerden hemen uzaklaştı, kendine başka bir duvar dibi seçti ve orada gürültü çıkarmağa çalıştı. Cambaz da ucu çengelli ipini duvarın üst ucuna attı. Çengel tutundu. Cambaz ipi salladı, gerdi, sağlam tutunduğundan emin olunca ağır ağır tırmanmağa başladı.

Yine de gece sessizdi, yine de yaprak kımıldamıyordu.

Kentte gözler yumulmuş, canlar uykuya dalmıştı.

Nöbetçiler ve itleri, gürültüyle yerini belleten demirci çırağına yöneldiler. Ardından hemen nişan alıp ok atmağa başladılar. Demirci çırağı,

sağa sola sıçrayarak, bir aydınlığa çıkıp görünür bir karanlığa girip gözden yiterek onları oyalıyordu...

Birden bir "Ah..." sesi duyuldu. Yıldızlar yerlerinden koptu, ay gözlerini kapadı. Demirci çırağı sesi tanıdı... Ses geceyi doldurdu.

Az önce nöbetçilerden biri, tırmanarak hapishanenin yüksek duvarının tepesine kadar çıkan cambazı görmüş, nişan alarak ipini okuyla vurup kesmişti. İpi kesilen cambaz, tepe üstü yere düşmüştü.

Olup biteni demirci çırağı farketti. Kalmanın artık bir yararı olmadığını anladı. Karanlığa dalıp gözden yitti. Yaşamak gerekliydi. Gecenin katları arasında yitti.

Bir kaç nöbetçi kovaladılar onu. İtler havladılar. Ötekiler yere çakılan cambazın yanına geldiler, ellerinde meşalelerle.

Cambazın her tarafı kırık, yara bere içinde, kan revan... Yüzü gökyüzüne bakar, gözlerine ay dolmuş. Hafifçe kıpırdadı,

"Ho-ca, Ho-ca..." dedi, soluğu kesildi. Ölmüştü.

Nöbetçilerden biri elindeki meşaleyle cambazın yüzünü aydınlattı. Cambazın yüzüne dikkatle bakarak birden,

"Aman Allahım", dedi. "Bu bizim komşunun oğlu, bu benim çok yakınım, bunu ben çok severdim..."

Bir başka nöbetçi,

"Kendini Hoca'ya feda etti," dedi. Birinci nöbetçi öfkeyle yere tükürdü ve içinden,

"Unutamayacağım yüzünü," dedi. "Allah kahretsin, oku atanın kolları kopsun dilerim. Bu ve bunun gibi insanlar övünecek kahramanlarımızdır. Biz ne yapıyoruz? Allah bizim gibileri kahretsin, ne de alçak bir görev üstlenmişiz... Bu böyle gitmez. Kimden yana olduğumuzu bilmeliyiz. Olacak gibi değil... Döv diyorlar, dövüyoruz, vur diyorlar, vuruyoruz, öldür diyorlar öldürüyoruz... Kendini kuyuya at deseler lami cimi yok atarız elbet... Yooo... Bu böyle gitmez."

Büyük gökyüzü bahçesinde, güneş gülünün açılma vakti geldi çattı. Kentin ahalisi büyük alana toplanmış, kalabalık koyu...

İdam seti alanın ortasında yüksek ve heybetli duruyor. Tıpkı korku gibi...

Büyüyor korku.

Dalgalanıyor korku.

Sete bakan herkes, korkuyu bir karabasan gibi algılıyordu.

Çok gürültü vardı. Gürültünün kahrı kalabalığın tepesi üzerinde ağır ve kara bir bulut gibi yoğunlaşmıştı. Yağdı, yağacak.

Hoca'yı gürültü patırtı içinde getirdiler. Halk onu görünce gürültü ürktü çekildi, yerine sessizlik çöktü, dondu.

Korku dondu.

Sevecen Hoca, aydınlık Hoca dingindi. Üstünde uzun abası vardı. Her zaman olduğu gibi gözleri güleç yüzü anlamlıydı. Toplanan halka derin derin bakıp durdu. Sanki bir fıkra patlatacak, bir öykü, bir menkıbe, ya da bir latife...

Halk Hoca'nın gülücüğünden de korktu, du-

ruşundan da,

Korku büyüdü.

Kara çarşaflı kadın,

"Lanetli." dedi.

Bir genç,

"Gülüşün yüreğimi dağladı."

Yaşlı bir aydın kişi,

"Allah kahretsin, yazık ki dünyayı ve yaşamayı çok seviyorum."

Uzun boylu, geniş omuzlu, adam, dudağını ısırdı.

Hoca'yı infaz sekisine çıkardılar,

Soluklar tutuldu. Rüzgar kesildi. Sessizlik, ağır bir sessizlik; yaygın bir sessizlik.

Yalnız göğüslerde yürekler çarpar. Keşke çatlasalar.

Cellat, ilmiği Hoca'nın boynuna geçirdi.

Borazanlar borularını öttürdü. İlmik sıkıldı.

Muhtar en süslü giysileri içinde sekiye çıktı, yaklaştı Hoca'ya, ve herkesin duyacağı bir sesle,

"Hoca!" dedi, "Tam zamanıdır, gel tövbe et! Tövbe et hala kurtulma umudu vardır... Tövbe et!"

Hoca önce yavaş yavaş, mırıldanırcasına sonra giderek yükselen sesiyle,

"Bir varmış, bir yokmuş," diye başladı, "Evvel zaman içinde, ezan okuyarak, insanları sabahın aydınlığına çağırdım. Duyanlar geldi. Şimdi tövbe etmemin kime ne yararı olur ki? Sana? Bana? Sultan'a? Aydınlığın çevresine yığılmalar var. Taptığımdan pişman değilim. Tövbe etmem.

İpini çektiler, ayakları yerden koptu. Yüzü kızardı gül gibi... İhtiyar gözleri irileşti önce sonra kapandı, tüm şakalarıyla, nükteleriyle ve de uyarılarıyla soluğu sustu.

Bir kadın hüngür hüngür ağladı.

Bir adam bayıldı, düştü.

Siyah saçlı, güleç gözlü minik delikanlı yerden irice bir taş aldı muhafızlara fırlattı. Öfke çocuğun özlerinde çıldırmıştı sanki.

Demirci çırağı, dertli bir yürekle gözyaşlarını akıttı, kinle, "Hoca," dedi. "And olsun sana, öcünü alacağım..."

İşçiler, çiftçiler, yoksul ama çalışkan insanlar, hep bir ağızdan,

"Ne güzel bir fıkraydı, uyardın bizi," dediler.

Ve öykümüz bitti.

OYUN

Asgar İlahi
Türkçesi: İldeniz Kurtulan

Sonra, sonra ne yapacağımızı bilemedik. İşkilli, ikircil ve kuruntuluyduk. Boş oturmak, ya da durmak, sıkıyordu bizi, tembelleştiriyordu çünkü. Ve akşam, sokağımıza dalmak üzereydi. Akşam dingindi sessizce ilerliyordu...

Biz durgun ve donuk durmuş, karanlığın yağmurunu duyumsuyorduk, sokağımıza çiseleyen...

Biz akşamı, sokak ortamındaki şesimize girsin isterdik, oysa girmiyordu, üzüyordu bizi.

Sessizlik ısırgandı, akşam üstüne binince ona bulandı, içimizi kuruntu ve kaygı doldurdu.

Birden Yusuf atıldı,

"Oyun oynayalım, çocuklar," dedi. "Hani ya bir şeyler yapalım."

Recep,

"Ne oyunu?" diye sordu, "Ne yapalım yani?"

Yusuf güldü, ama sürdüremedi sözünü, yerine

Yahya tamamladı, ve,

"Evcilik oynayalım," demez mi?

Utandık. Yüzümüz kızardı. Kızarır tabii, renkten renge girdi. Olacak gibi değil. Sokakta bir sürü büyük arasında, ulu orta, tatlı ve tembel kadınların, kapı önü sekilerine kurulup çekirdek kırar ve yarenlik ederlerken ya da cıyak cıyak ağlayan bebelerini susturmak için memelerini zorla ağızlarına sokuşturuken, sen evcilik oynayacaksın, ha?

Onun yerine, oturup bebelerin şapur-şupur emişme seslerini keyifle dinlemek, kendi bebeklik dönemini içimizde canlandırmak, akıl erdirmemenin o aymaz gamsızlığını yeniden yaşamak...

Neyse.

Sokağımıza ağabeylerimiz gelmezler. Onlar kendilerine dönükler. Ağabeylerimiz sokağımıza gelmek zorunda kalsalar, ayaküstü, bir solukta girip çıkarlar. Kalmazlar hiç. Çünkü onlar unutmuşlar sokağı. Belleklerinden silmişlerdir. Artık sesimizi de duymazlar, ne bizim, ne de sokağımızın.

Bir gün biz de bırakacak mıydık sokağı, sıyrılacak, gönüllerimizden silecek miydik?

Oyunsuz?.. Yalnız?..

Belki biz de bir gün, çocukluk döneminin aymazlığı, eksik ve gereksiz yönlerinin bize tattırdığı üzüntüyü duymayacaktık.

Şimdi oynama vakti.

Şimdi oynamalı.

Akşamın eli kulağında. Gelecek, dinginliğini

de getirecek, kendisiyle birlikte.

Biz. Biz durmuş, umarsız, düşüncesiz... Aklımıza hiç bir şey gelmiyor ki...

Tüm oyunlardan yorulmuş, bıkmışız. Hep aynı oyunları oynamak istemiyoruz. Tekdüzelikten gına gelmişiz. Sıkılıyoruz, bunalıyoruz.

Recep,

"Şahçılık oynayalım," dedi, birden, ve Yusuf da ona destek çıktı,

"Evet, Şahçılık oynayalım."

Sanki buyruk beklermişiz, hemen başladık. Oysa Şahçılık oyununu çok oynamıştık.

Hoşumuza mı gidiyordu? Yoksa bir alışkanlık mıydı?

Kim ne derse desin, tekdüzeymiş ya da değilmiş, her haliyle kendi öz oyunumuzdu Şahçılık.

Ünledik. Çağrıştık. Toplaştık...

Çocukların koşuşturmasından bir anda sokak toz duman içinde kaldı. Ve Kadir ki bir zorbalık, bir hoyratlık vardı davranışlarında, ve güçlüydü, ve boylu bosluydu, kendiliğinden başkan oldu hemen. Sonra da kendini Şah ilan etti, ve,

"Hadi," dedi. "Başlayalım!"

Sesi kaba ve küstahtı. İyiniyetimizi, hoşgörümüzü yaraladı. (Bu hep böyle olurdu.) Ama ona karşın hep bir ağızdan,

"Peki," dedik ve hiç birimiz karşı koymadık. Karşı koymadığımız bir yana, gık diyenimiz bile çıkmadı. (Bu hep böyle olurdu.)

Biz söz dinleyen uslu çocuklardık. Kadir'in sesi bizi sindirmeye yeterde, artardı bile. Bir anlık

bir aksamamız olsa, ense kökümüzden yakalar, bir tekme kıçımıza sallardı. Duvar dibine yığılırdık. Ağlayanımız bile olmazdı.

Evet Kadir güçlüydü, yeğindi, üstelik yalnız da değildi. Bir kaç yardakçısı vardı, buyruğunda.

Kadir, resmen haraca bağlamıştı bizi. Elimizde bir şey görmesin, leblebilerimizi alır, şekerlemeyi kapar, paramıza konar, sesimiz çıkmazdı. Daha doğrusu, sesimizi çıkarmağa cesaretimiz olmazdı. Üstelik bu durumlarda, işi şaklabanlığa ve dalkavukluğa vurup, ondan ve davranışlarından yana olduğumuzu arsızca ona göstermeğe çalışırdık. Tabii ki daha ucuza kurtulmak için.

Diyelim ki Kadir, onu kızdıran bir çocuğa dayak atıyor. Hemen seyre konulur, neşelenirdik. Onu alkışlar sevinç çığlıkları atardık. Dövülenin horlanması bizi keyiflendirir, kahkaha ile güldürürdü.

Kadir gülüşlerimizin dalgaları arasında yüzdükçe gelişiyor daha da güçleniyordu. (Bu hep böyle olurdu.)

Kadir her şeye kadirdi.

Kimse ona karışamaz, çünkü kimsede ona karışacak cesaret yoktu. Hepimiz dilsiz, ağızsız ve pısırıktık. O sokağımızın başkanı, efendisi ağasıydı. Biz de şak-şakçıları.

O buyurur, bir vururduk, kırardık. Sokağın birbirine karışan tozu toprağı arasında ne üstün beceriler sergilerdik... Taş atar, sopa çeker, söver, sövülür, dalaşır, girişir, üst-başımız yırtılır... Ve bu vesileyle sokağımız övülür, onurlanırdı.

Sonuçta güzel ve sevimli sokağımızın medari iftiharı Kadir, Şah olarak göğsünü kabartır, hindi gibi şişerdi.

Oyun başladı. Kadir Şah oldu. Şah olunca da yüzünün mimikleri sertleşti, sonra avenesini önemli görevlere atadı. Onlar da böbürlenerek, uğursuz suratlarla görevlerini üstlendiler.

Bu uğursuz suratlar, tıpkı Muharrem taziyetlerinde[1] sergilenen şemaillerde[2] gördüğümüz Yezit[3] gibi, Şümür[4] gibi, Muaviye[5] gibi iğrenç şeylerdi.

Şemailler hep sevimsiz görüntüleriyle beynimize yerleştirildi. Vaazlarda, yas toplandıların da ve Şebi'lerde[6] minber diplerinde Osman'ı görmüştük. Asık bir suratla oturur Ali'yi çekiştirir, halka ters düşer. Çevrenin etkisiyle olacak yürek dolusu kin duyar, söverdik, olur olmaz, ağıza alınmaz sözler söylerdik.

Tablolardaki sahneler belleğimize kazılmıştı, Yezid'in, Muaviye ve Şümür'ün çizgileri. Çünkü onların mazlum düşmanı olduklarını biliyorduk. Bilmekten öte, emindik. Ve biz de mazlumduk, boynu bükük, yorgunduk, uyuşuktuk, tükenmiştik. Heyecanımız yoktu, sevincimiz de yoktu.

Oyun başlar başlamaz, Kadir ve yardakçılarının, yüzleri ekşir, kararır, sertleşir ve haşinleşir...

Biz korkarız...

Ve bizim korkumuz, giderek oyunun şatafatını, Kadir'in görkemini daha da artırır. Benliğimiz yiter, ufalır, hiç oluruz.

Kadir'in sesi yükselince, keser doğrar bizi. Ke-

silen doğranan etimizin sızısını kemiklerimizin iliklerine dek duyarız. Çaresiz dudaklarımızı kemiririz. (Bu hep böyle olur.)

Kadir, dudaklarında kurnaz bir gülücük,

"Oyunumuzu," dedi. "Renklendirelim!"

"Nasıl?" diye sorunca, Kadir kahkaha ile güldü,

"Şey," dedi, "Her Şah'a bir Şahbanu[1] gerek! Şahbanusuz Şahçılık oyunu mu oynanır?"

Biz bakışlarımızı birbirimize dikdik, sessizliği aramıza aldık, çevreledik. Kadir'in kudretinin ağırlığı sessizliğimizin üstüne düştü. Hantaldı, ağırdı...

Düşündük taşındık, çarnaçar,

"Şahbanusuz", dedik. "Şahçılık oyunu oynanmaz."

Sonra sokağın en güzel kızını bulduk buluşturduk, getirdik, ellerini birbirine tutuşturduk ve evlendirdik.

Oyun renklendi işte. Sevinç çığlıkları atmamamız için hiç bir neden yoktu. Aptal, aptal neşelendik. Güldük... Kadir de güldü ve,

"Şimdi bana bir taht yapın," dedi. "Tahtım taşınabilir olmalı, yani bana bir tahtırevan[2] yapın, bizi, yani beni ve Şahbanuyu omuzlarınız üstünde taşıyın."

Yapamazdık tabii, hempaları gözdağı verdiler,

"Tahtırevan yapacaksınız!" dediler. Daha doğrusu buyurdular, ve dik dik gözlerimizin içine baktılar. Bakışlarında gazap alazları yükseliyordu. Korktuk ve hemen tahtırevan yapmağa so-

yunduk. Bunu unutmamalısınız ki Kadir arkadaşları ya vezirdi ya başkan ya da cellat, bir de askerlerdi, eli sopalı.

Tahtırevan yapmak için evlerimizden süpürge sapı, sopa ve tahta sandıklar getirdik. Analarımızı kızdırdık, ters düştük, sövüldük, dayak yedik bu yüzden. Olsun yine de getirdiklerimiz işe yaradı.

Sopaları yerə dizdik, üzerine tahtaları yerleştirdik, kestik biçtik, çiviledik, üstüne sandıktan oturmalık yer yaptık. Sonra kızların çarşaflarından tahtırevanımıza güneşlik oturttuk.

Ne de güzel oldu...

El emeğimiz hoşumuza gitti. Zevk ve şevk ile çalışmıştık.

Nelere, nelere, ne üstün becerilere sahipmişiz biz.

Kadir Şahbanuyla, çıktı tahta oturdu, kuruldu, ve bize de,

"Kaldırın", buyruğunu verdi.

Çelimsiz ve cılız omuzlarımızı tahtırevanın yontulmamış, eğri büğrü saplarının altına verdik. Şah ve Şahbanu'yu ağır ağır kaldırdık, gezdireceğiz.

Adımlarımız titriyor, ağır yük altında gövdemiz sarsılıyor, soluğumuz kesiliyordu. İş burda bitse iyi, ayrıca karnımıza ağrılar saplanıyor, yüreğimiz sıkışıyordu.

Bu bizim sevdiğimiz, istediğimiz bir oyun muydu? Bunu oynamalı mıydık yani? Zordu, daha doğrusu bizi çok eziyordu bu oyun. Canımıza okuyordu.

Giderek bu oyundan soğuduğumuzu sanıyorum, sevmediğimizi. Ama Kadir ve yardakçıları seviyorlardı tabii. Oyunu sürdürüyor ve kahkaha ile gülüyorlardı. Kahkahalarının tını bizim gergin sinirlerimizi tırmalıyordu. Bu yüzden olacak tahtırevanı taşımakta zorluk çekiyorduk.

Oyunun kuralı sevinçli görünmemizi, neşeli olmamızı ve bizim de kahkahayla gülmemizi gerektiriyordu. Oysa bu koşullarda ne sevinçli görünebiliyor ne de kahkaha ile gülemiyorduk. Sevincimiz kursaklarımızda, gülüşümüz dudaklarımızda kurumuştu. Neşe yerine nefret fidanları yeşermişti içimizde. Bu yüzden susuyorduk. Ama bir yandan da diş biliyorduk. Her şeye karşın oyun oyundur, kuralına göre oynanacaktır. Kadir oyun kurallarından sorumludur. Ona göre bu oyunda bizim yerimiz, aşağıda, ayaktakımı düzeyindedir. Yani biz önemsiziz, biz hiçiz. Ama bu da bizim canımızı sıkar, çünkü oyunun ağır yükü bizim omuzlarımız üstündedir.

Evet oyun oyundur. Bir kere bunu kabullenmişiz. Kadir'in arkadaşları eli sopalılar, cellatlar, başkanlar. Biz halkız...

Sokağın bir ucundan yola koyulduk. Gelip geçenler seyrimize daldı. Kadir yüksek bir sesle konuşuyor. Sokağımız üzerine... Emirler yağdırıyor. Hempaları zorla sevinip gülmemizi buyuruyorlar. Gülüyoruz zoraki, daha doğrusu gülüyormuş gibi yapıyoruz.

Oyunun kuralları gülmemizi gerektiriyor. Çünkü Şah reayanın güleç olmasını ister. Biz de güleçiz.

Sokağı yarılayınca, tahtırevanın altında, omuzlarımıza takatımızı aşan bir ağrı saplandı, damarlarımız çekildi. Her yanımızı sokan yılanlar vardı sanki, acısı yüreklerimize işliyordu. Bıçakla doğranıyorduk sanki, hançerle. Bizi kesen her neyse, hem kesiyor, hem de dağlıyordu.

Acıdan kıvranıyorduk ki birimizin sesi çıktı. Bu Yahya'ydı. Acısıyla, nefretle karışık bir ses. Ona döndük. Gizli gizli baktık tabii. Kısık gözlerle baktık, Kadir'in adamları görmesin diye. Sonra yavaşça Yahya'ya sorduk,

"Ne var?" diye.

Başımız inik, taşıyorduk yükümüzü, bir şey olmamış sanki. Yahya'nın sesi yeniden duyuldu,

"Bu da oyun mu yani?" diyordu. "Siz buna oyun mu diyorsunuz?" Ona,

"Nesi var?" dedik. "Zırlama!" O,

"Bu oyun değil," dedi. "Düpedüz işkence." Biz,

"Yeter!" dedik. "Kes sesini, ukalalık gerekmez, duyacaklar." Oysa,

"Bana ne?" dedi. "Duyarlarsa duysunlar. Ben oynamıyorum. Neden Kadir'i taşımalıyız? Neden Kadir Şah oluyor? Aslında neden Şahçılık oynuyoruz ki? Başka oyunların suyu mu çıktı?" Ona,

"Peki, peki, hangi oyunu oynayalım istersin? Zırlamadan öyle," dedik. Yahya,

"Bir sürü oyun var," dedi. "Ne bileyim? Öyle bir oyun oynayalım ki, herkes birbirinin eşi olsun, yani eşit olalım. Birbirimiz gibi gülelem. Hepimiz gibi..."

Yahya'ya işkilli baktık,

"Olmaz," dedik. "Başlamışız bir kere, bitirmeli-

yiz." Yahya,

"Neden olmazmış? Bal gibi olur," diye diretti." Biz de,

"Nasıl olacak?" diye sorduk. Yahya dudaklarını büktü, sonra gülümsedi. Gülümsemesi sıcaktı, sevinçliydi. Bizim o ana dek tanımadığımız, o anda ancak tanıştığımız bir renge bürünmüştü, yüreğimizi doldurdu. Canlandık biraz. Bu canlılığımızı görünce Yusuf lafa karıştı. İlk kez farkına vardık, ne de güzel konuşurmuş bu Yusuf. Sözleri güneş gibi hem aydınlatır hem de ısıtır. Yusuf hiç duraksamadan,

"Bırakırız tahtırevanı," dedi. "Atarız sırtımızdan. İşte sana yeni bir oyun."

Beğendik, sevdik. Bu gerçekten yeni bir oyundu. Kadir'in arkadaşlarına baktık, sopalarını, o acı suratlarını ve acımasızlıklarını gördük, korktuk, gevşedik, ve,

"Korkuyoruz," dedik. Yahya,

"Neden korkacakmışız?" diye sordu. Yusuf da,

"Korkmamızın bir alemi yok. Bizim sayımız çok," dedi. "Biz kalabalığız, onlar azdır."

Kafamızın içinde bir kendimizi saydık, bir onları...

Teker teker saydık...

Parmak hesabı yaptık, çaktırmadan.

Biz çoktuk, çoktuk ve haklıydık. Bunu kendimize kanıtladık. Bu bize bir tat verdi. Tadımız kin ve kahrımızın üstüne geçti oturdu. Bizi yüreklendirdi, korkumuzu kovdu, ürküntümüzü yendi.

Ayaklarımızı direttik, soluğumuzu tazeledik. O ağır yük altında inleyen omuzlarımızı,

"Biiir, ikiii, üüüç," dedik ve tüm gücümüzle tahtırevanın altından çektik.

Büyük bir gümbürtü koptu. Ardından toz duman birbirine karıştı. Ve bizim gerçek sevinç bağrışmalarımız her şeyi bastırdı. Biz kazanmış onlar kaybetmişti. Kadir artık kabadayı değildi, külhanbeyi de değildi. Hempaları onu bırakıp kaçmışlardı. Korkaktı, çöküktü, sinikti ve bir hiçti Kadir. Titrek adımlarla terketti sokağımızı.

Biz gücü, erki ve eşitliği duyumsuyor kucaklaşıp horon tepiyorduk, mutluyduk.

Gece ilerlemiyordu, kavgamıza giremiyordu. Gece artık koftu, hiçti.

ÇAĞDAŞ ÇOCUK KİTAPLARI DİZİSİ

1- KENTİ YİYEN ÇOCUK	H. İzzettin Dinamo
2- DONDURMALI SİNEMA	Oktay Akbal
3- YEŞİL EV	Oktay Akbal
4- DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN	Muzaffer İzgü
5- BİRBİRİNE EŞ BEŞ KARDEŞ	Bilgesu Erenus
6- BİZ VARIZ	Talip Apaydın
7- SAVAŞ VE KÜÇÜK BARIŞ	Demirtaş Ceyhun
8- ÇİÇEKLERİN DİLİ	Mehmet Başaran
9- SAKAR TAY	A. Kadir Bulut
10- HIZIR PAŞA	Ümit Kaftancıoğlu
11- ŞÜLGÜR DERESİ	Ümit Kaftancıoğlu
12- KÜÇÜK YARIŞÇI	Hasan Kıyafet
13- UÇAN TİLKİ	Hasan Kıyafet
14- ANADOLU EFSANELERİ	Yalvaç Ural
15- BEN ÇOCUKKEN	Müjdat Gezen
16- CAPON	Kerim Korcan
17- GARİP NASIL OKUYACAK	Adnan Özyalçıner
18- YILDIZLARI ÇALMIŞLAR	Hakkı Özkan
19- GÜLYÜZLÜ TARLALAR	Sulhi Dölek
20- KAN TURALI	Adnan Binyazar
21- ARKADAŞIM BİLGİSAYAR	Hikmet Altınkaynak
22- DÜNYA ÇOCUK ÖYKÜLERİ	Bülent Habora
23- ÇÖP TOPLAYAN ÇOCUKLAR	Ahmet Uysal
24- ZAR KANAT	Samim Kocagöz
25- SIPANIN DÖRT YILLIĞI	Abbas Cılga
26- HERKESİN BİR İŞİ VAR	Gülsüm Akyüz
27- DELİ ALİ	Mehmet Seyda
28- SOKAK KEDİLERİ	Celal Özcan
29- BU HOCA BAŞKA HOCA	İldeniz Kurtulan
30- MAVİ BENEKLİ SARDALYA	Yılmaz Elmas
31- RUGAN AYAKKABILAR	Emine Dilan Özkorkmaz
32- BENEKLİ YAŞADIMI	Handan Derya
33- TAVUK MASALI	Melda Fereli
34- UZAYLI CÜCELER	Leyla Kıyafet

GENDAŞ A.Ş.
Tel: 527 10 20 - 520 82 12 - İST

Çatalçeşme Sokak
No: 19 Gendaş İşhanı
Cağaloğlu-İSTANBUL